

nino napada, pa tudi stareji ne prizanaša. Da ima pišče piko, se spozná iz tega, da noče jesti (ali prav za prav, da ne more jesti); žalostno je, hripavo poje; večkrat zija kakor da bi ne moglo sopsti; glavo večkrat strese kakor da bi hotlo kihnuti; jezik je umazan rumen, na koncu pa se mu neka bela in terda rožena kožica (pika) napravi. — Ozdravlja se ta bolezen, da se s šivanko ali ojstrim nožkom ta kožica z jezika sname; rana se potem z jesihom spere, in potem s frišnim putrom namaže. Ko je vse to storjeno, se zaprè bolno pišče v kurnik ali kam drugam, in daje se mu skozi več dni le samo namočenih otrobov jesti.

2. Dersa, driska ali dripalica napade kuretnino največkrat po obilni vodeni ali mokri hrani. Ozdravi se dersa, ako se bolni živali daje kuhanega graha ali ječmena in pa v vinu namočenega kruha.

3. Zapečenost, ktera se s tem naznanja, da bi se žival zdaj in zdaj rada ocedila, pa se ne more. V takih okoljšinah se dá živali enkrat laškega olja eno ali dve žljici; če olje ne pomaga, se v vodi raztopi nekoliko mane, ki se je v apoteki za en groš kupi, in te pijače večkrat ena žljica ali dvoje noter dá; če je solate dobiti, naj se je nekoliko prav na drobno zreže in jesti dá.

4. Putika napade kuretnino, če je preveč na mokrem. Pokaže se, da ji noge terde postanejo in otečejo. Treba je tedaj živali spraviti na suh in gorak kraj.

5. Smerkava je kuretnina, če ji iz nosa teče; žival se trese in stoka; oči ji oterpnejo; hitro pogine. Bolezen je nalezljiva; tedaj je treba, vso drugo žival od bolne berž ločiti in kam drugam djati; smerkava pa se dene tudi na topel kraj in naj se ji dobro streže.

6. Kozé so huda, pa tudi nalezljiva bolezen; po celem životu se spustijo majhni mozolčki. Kozava kuretina se mora samotež v topel kraj zapreti; kozé se namažejo s smetano ali frišnim putrom; za jed se ji postavi drobno zrezane solate, za pijačo vode, v katero se je djalo nekoliko pepéla.

7. Tekútna ali ušiva postane kuretina samo po nesnažnosti; preženó se pa uši kuretini, ako se umiva s pelinovo vodo, v kateri se je nekoliko mjila (žajfe) raztopilo.

Kako Kitajci z gnojem gospodarijo.

Kako z gnojem gospodariti, naj nam bojo Kitajci ali Kineži v izgled.

Ker Kitajci malo ali pa celó nič živine ne redé, to-raj jim živinskega gnoja manjka; polja pa tudi zastran prevelikega števila prebivavcov v prahi pušati ne morejo. Tedaj vse pridno pobirajo in spravljajo, kar jim živinski gnoj le količkaj nadomestiti more, kakor: lasé, pepél, kosti, rogove, saje, posebno pa berke in lasé, ki si jih dajejo vsaki dan briti in striči; tudi lušine orehove, smeti, cestno blato in veliko družih reči v globoke jame kidajo, da se sperstenijo. Ob primorji zbirajo ribje ostanjke in morske rastline, v mesnicah pobirajo razne živinske odpadke, kosti, dlako, perje; kosti meljejo in z njih moko njive gnojé. Na bolj samotnih ulicah se nahajajo iz slame, zemlje in zidovja napravljene stranišča (sekreti), da se le nič gnoja ne pogubi.

Na polji so povsod v zemlji velike prazne posode, v katerih si Kitajci mnogoverstno godlo za gnoj pripravljajo. Plevél, slamo in vsako šaro skerbno nabirajo in sožigajo, da si pepéla napravijo, kterege na svoje polja trosijo, da jim bolje rodi; pa tudi gnojnico si pripravljajo, v kateri seme namakovajo, preden ga sejejo ali pa sadé, ali pa ž njo rastline in sadike zalivajo.

Poglavitni gnoj jim je pa le človečjek, kterege Kitajci povsod skerbno nabirajo in pobirajo; vsaka hiša, vsaka ulica, vsaka steza ima v zemljo postavljene posode, kjer

se človečjek nabera. Večidel so zidane in pokrite, da gnoj iz njih ne more puhteti. Če pa iz njih še tako močno smerdí, kitajski nos vse lahko prenese; bogatín ali revež, imeniten ali ne, je tega smradú vesel, ker njegovo korist spozná; „kjer je dovelj smradú, je tudi dovelj kruha“ — pravi Kitajec. V dolge in okorne čolnice, kteri se po uličnih vodotokih križem prepeljujejo, se omenjeni gnoj pobera in na polje spravlja. Vsaki kmet, ki zjutraj svoje pridelke na terg nese, prinese zvečer po dve kibli omenjenega gnoja iz terga nazaj, s katerim njivi namesti, kar so ji pridelki povzeli.

Na Kitajskem se gnoja kar nič ne pogubi in ne pokvari; prerajtano imajo, da je blato od 5 ljudi okoli 120 fl. vredno. Mešajo ga Kitajci z mnogoverstnimi živalskimi in rastlinskimi rečmi, sušé ga in v prah stolčejo, ki ga okoli rastlin potresujejo. Kitajec ne gnoji nikdar polja, ampak le rastlinam gnoji, in vselej seme v redki gnojnici namoči, preden ga seje.

Za človečjekom pa čislajo tudi živinski gnoj, posebno pa svinski. V Čusanu ga mešajo z neko ilovnato zemljo, napravljajo iz njega majhne hlebčice, kravajcom podobne, jih posušé in z njimi po celi deželi kupčujejo. Napravljajo si tudi iz laporja in ilovce, apna in pepéla itd. mnogoversten gnoj. Kitajci se niso nikoli kemije učili, pa vendar nam kažejo, da so pravi mojstri v tem, kar se pravi z gnojem umno gospodariti. Vsi naši grajšaki, pa kmetje naj grejo v šolo k njim! „Woch. d. p. oec. G.“

Letošnja velika noč.

Letošnja velika noč bo 24. aprila ali malega travna, tedaj na sv. Jurja dan, kterege zatega voljo zastonj išemo v letošnji pratiki. Slišali smo, da so celó nekteri hišni gospodarji zlo hudi na letošnje pratikarje, da jim njih najljubšega patrona, kteri jim s hišnim činžem mošnjice polni, niso letos postavili v pratiko. Kaj takega, da bi bila velika noč na sv. Jurja dan, že ni bilo od leta 1791, in spet ne bo do leta 2011. Ker je papež Gregori vpeljal novo pratiko, se je to, da sv. Jurja ni bilo v pratiki, zgodilo le trikrat, namreč leta 1639, 1707 in 1791. Velika noč je najbolj zgodaj 22. sušca, — najpoznejše pa 25. aprila ali malega travna. V sedanjem stoletji bo to, da bo velika noč 25. aprila, tudi le enkrat, namreč leta 1886.

Iz potne bisage.

Prijazni dopisi do strica Bereka Dragana v Verbovcu.

III. Pismo.

Dragi stric!

Prijatla mojega Miloslava ni bilo doma, ko pridem v Ljubljano, zato se podam naravnost k našemu verlemu pisatelju „umnega kmetijstva.“

Francoz Rochefoucauld piše na nekem mestu: „da je težko koga hitro ljubiti in čislati.“ Ta je Francozu spodletela. Ko sem našega slavnega rojaka prvokrat vidil, sem jim že iz serca dober bil. Bodem Vam, dragi stric, drugokrat več o tem poštovanja vrednem domoljubu pisal. Komaj sem jim zinil željo, da bi rad Podlipskega poznal, je hitro hitro bilo vse pripravljeno za pot v Podlipo; prijazno so me sami spremili tje.

Bila je ravno nedelja in kmečko ljudstvo je šlo k večernicam. Kar je mojemu sercu in mojim očem posebno dobro djalo, bila je snažna obleka Kranjic. Razun Žilavk so Kranjice še najzvestejše ostale národní noši; res, škoda bi bilo, ako bi zale Kranjice premenile zalo svojo obleko s ptujo robo, zale svoje bele peče s kakošno pisano zavijačo. V okolici ljubljanski srečaš korenjašk žensk spol. Hiše kraj ceste proti Verhniki opominjajo na dobri zaslužek — pred

železnico. Dosti hlevov in kolarnic pa sedaj miruje in onemoguje, v katerih nekdanj podnevi in ponoči ni bilo miru. Al ne obupajte Kranjci! če vam je vozarija vzela kos kruha, — umno in pridno kmetovanje — verjemite mi — dalo ga vam bo dva. Le Vodnika Kranjec nikoli ne pozabi, ki Ti tako lepo poje:

Za uk si prebrisane glave,
Pa čedne in terdne postave;

Iše te sreča,
Um ti je dan;
Najdel jo boš, ak
Nisi zaspan!

Svét do Verhnike je celo pot raven, zemljišča so močvirnega značaja. Iz njega si pridni Kranjci iščejo kruha in kuriva.

Cesta v Podlipo derži čez Verhniko. Pri Verhniki se oberne na desno, in pelje po neravno zlo ozki dolini. Na panogi rovtskih planin stoji cerkev sv. Brikcija. Mi Verbovcani sv. Brikcija imenujemo Bercka. Mislil sem sedaj na Vas, dragi stric, ker ste že tolikrat želeli viditi cerkev, ktera bi Vašemu godovnjaku bila posvečena. Glejte! v tem koticu čepi na prijetnem gričku, in pred cerkvenimi vratmi celó blizo farovža pa stoji lipa — oj preljubo, sladko drevo slovensko!

Gospoda Podlipskega ni bilo doma, zato mi je dobra ura ostala za premišljevanje sreče in nesreče človeške. Tedaj tukaj stanuje nas učeni rojak! Tukaj, kjer ni mogoče občiti se z učenimi ljudmi, — kjer ni bukviša, pa tudi ne potrebnega denara, da bi si človek kupiti mogel duševne hrane, — tukaj tedaj spravlja neutrudljivi mož bogate plodove bistrega svojega uma na dan! O tem samotnem kraju pač popolnoma velja angleški izraz: „to enjoy one's self.“ Zato blagor temu, kdor dosti v sebi samem ima! Tak povsod lahko živi po besedah modrega moža, ki pravi: „Der viel an sich selber hat, gleicht der hellen, warmen, lustigen Weihnachtsstube mitten im Schnee und Eise der Decembarnacht.“ Tako tudi samotna svoje dobro ima.

O mraku pride ljubljani prijatelj domú. Dala sva mu s tovaršem svojim ugibati: kdo da sem? Pa ni uganil zastavice. Ko mu rečem, da sem Vicko, poštena verbovska duša, se mi ginjen verže na persi in — „zwei Herzen und ein Schlag!“ je zaklical tovarš moj.

Ker je temna noč že svet pokrila, sva na povabilo ljubega prijatelja pri njem čez noč ostala. Slovensk pisatelj sicer nima šampanjarja za svojega gosta, al ima kos domačega kruha pa — pošteno serce. Dišala nama je večerja bolje, kakor da bi nama bil dal kak bogatín v krasni sobani najdražji soupé. Med prijaznimi pogovori so nam ure pretekle, da sami nismo vedili kako. Pod streho podlipskega farovža je mala sobica, ktera je mene trudnega prijazno sprejela. Ne vem, kako mi je na misel prišla Juvenalova:

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.

Mislím, da je ozka sobica rodila to idejo „associationis.“

Drugi dan sva z mojim častivrednim spremljevalcem zapustila mirni podlipski kraj. Podlipskega pa je obletela pri najnem odhodu serčna otožnost, in solze, ktere so z lica padale na zemljo, v kateri tiči močna korenika mile lipe, nama so bile zerkalo — v ginjeno njegovo serce. Slovo jemaje in spomnivši se mnogih psíc, ki so na obá naji letéle poslednje leta, sem rekel prijatlu: Macte! venient, qui sine offenso, sine gratia judicent, etiamsi nunc omnibus tecum viventibus silentium livor indixerit.“ Ako se ne motim, sem pri poštemem Seneku bral te besede.

Domú gredé sem pogledal lego starega Nauporta in lepo cerkev verhniško, ktera očitno pričuje, da verhniški gospod dekan dobro umejo, kaj je lepo v takih stavbah.

Iz Verhnike sva se vernila sopet v Ljubljano.

O dalnjih potih drugokrat.

Prejmite serčen pozdrav, dragi stric, od Svojega unučica

Vicka.

Spominki na Dolensko.

(Dalje.)

Valvazor navaja še drugo zgodovino o zidanji in razderti gradu. Pravi namreč, da eden sinov Neže turjaške, Oton ortenburški se je s svojim stricom Pilgromom III. zustran matrne dedšine bojeval in turjaški grad razdjal. — Okoli leta 1190 je Adolf turjaški grad zopet na novo pozidal, al 10 let pozneje, leta 1200, se je zapletel njegov sin, Oton turjaški, na novo v vojsko z grofom goriškim in ortenburškim ter z patrijarhom oglejskim, in tako je bil grad v kljub hrabre obrambe Turjačanov zopet razdjan. — Posebno hudo je stopal patrijarh oglejski Turjačanom na pete, ker jim je še pred razdrtjem turjaškega gradu razrušil tudi Gradišče — grad, ki je stal na nekem homcu med Turjakom in Nadliškom.

Kdaj je bil grad po tem razrušenji zopet sozidan, se ne vé natanko, ker se dalje o zidanji nič družega ne bere, kakor da ga je leta 1511 potres razdjal, leta 1570 pa so ga iznova zidali. Vendar je mogel pozneje verlo dobro obvarovan in zagrajen biti, ker se v starih listinah bere, da so leta 1528 mesca julija Turki v Krajno prihruli, vasi požigali, gradove ropali, ljudi neusmiljeno morili, al od Turjaka so bili srečno odgnani in je tukaj velika množica plačilo svoje kervoločnosti — smert — prejela.

Kar se tiče stavbe današnjega gradu, ima podolgo trivogljasto, od jutra proti zapadu obrnjeno podobo. Izhodni del v podolgo-okroglasti obliki bi utegnil najstarejši biti; tukaj se kaže popotniku, ki od Kočevja in Ribnice pride, oni veliki gerb, o katerem smo zgoraj govorili. Ta stran gradu čepi na sijem robu; že natura sama ga vsakega navala varuje. Zapadni del je tudi zlo terdno zidan in ima na vsakem koncu okroglat orjašk stolp. Vhod v grad je od te strani, in do njega derži — če se ne motim — majhen zidan mostič. Severna stran gradu, kjer se nahajajo grofove stanovanja, nosi podobo novejših stavb, in to priča, da je ona delo poznejih časov.

Kar slavni rod Turjaških grofov zadeva, so se odlikovali oni skozi vse stoletja ne le v domovini, temoč sploh v vsem avstrijskem cesarstvu; njih hrabre dela so slule od roda do roda. Od dveh posebno nam zgodovina spričuje, kako hrabri so bili Turjačani v boji. Eden, Andrej turjaški, je zmagal v boji pri Sisku na dan sv. Ahacija leta 1593 Turke popolnoma, o kateri dogodbi je pisal „Illir. Blatt 1843, list 22“ sledeče: „O času carovanja sultana Amurata je bila silovitost in okrutnost Turkov neskončna. Napadov, ropanja, požiganja in morije ni bilo ne konca ne kraja. Avstrijski cesar Rudolf je skušal, naj velja kar koli, mir tako rekoč od Turkov kupiti; al Amurat, bolj pod poveljstvom svojih pašev stoječ kakor pa samolasten vladar, ni mogel ubraniti, da se je komaj storjeni mir zopet v boj spremenil. Poseben malopridnež med vsemi pa je bil Hasan, paša bosniški. Po rodu Lah, nekdanj kristjan in menih reda sv. Benedikta, je pobegnil iz samostana, zatajil vero, se poturčil in bil je sicer hraber vojskovodja, al nenasitljiv vampir človeške kervi in sovražnik kristjanstva. Malo drugač kakor brez sultanove vednosti je spravil veliko vojsko skupaj in je hotel našim Sisek in potem celo Horvatijsko vzeti. Erdödi, ban horvaški, in Eggenberg, vojaški zapovednik v Zagrebu, sta hotla sicer sovražnikom iti nasprot; pa kaj bo majhno število naših zoper toliko silo turško! Zato piše Erdödi Andreju turjaškemu, horvaške in primorske meje vikšemu poglavarju, in ga prosi pomoči. Al komaj 4000 jih pripelje ta iz Krajne in sosednih dežel. Zaupajoč v Boga in svoje hrabre ljudi se vzdigne Andrej turjaški, spremljan od podpoveljnikov: Adama Ravber-ja, Kristofa žl. Obručan-a in Milhara Rädern-a iz Karlovca, in se zedini na Turovem polji z Eggenbergom in Erdödi-tom. Skupaj se vzdignejo zdaj proti Sisku. Hasan paša ni hotel koj tega verjeti, da bi se naši na upor pripravljali; ko pa